

 <https://doi.org/10.30563/turklad.935341>

İntihal / Plagiarism

This article was checked by

programında bu makale taranmıştır

Makale Bilgisi / Article information

Makale Türü / Article types : Araştırma Makalesi / Research article
Geliş Tarihi / Received date : 09.05.2021
Kabul Tarihi / Accepted date : 07.06.2022
Yayın Tarihi / Date published : 20.06.2022

Atıf / Citation

Burhanlı, S. (2022). Abdulhalık Uygur'un "Uyan" Şiiri ile Mircevat Ahıskalı'nın "Ahıska Marşı" Şiirinin Ontolojik Metotla İncelenip Karşılaştırılması. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi / International Journal of Turkic Dialects (TÜRK LAD)*. 6. Cilt, 1. Sayı, 279-295.

**ABDULHALIK UYGUR'UN "UYAN" ŞİİRİ İLE MİRCEVAT AHISKALI'NIN
"AHISKA MARŞI" ŞİİRİNİN ONTOLOJİK METOTLA İNCELENİP
KARŞILAŞTIRILMASI**

*Analysis and Comparison of Abdulhalık Uygur's "Wake Up" Poem And Mircevat Ahıskalı's
"Ahıska Anthem" with the Ontological Method*

SEMİHA BURHANLI ¹

Öz

Edebî eserler farklı bakış açısı ve çözümleme metotlarıyla incelenerek eserin ifade ettiği derin yapı ortaya çıkartılmaya çalışılır. Bu metotlardan biri de ontolojik tahlil metodudur. 1930'lardan itibaren Batı'da görülmeye başlayan bu metot Türkiye'de İsmail Tunalı tarafından tanıtılmıştır.

Sanat ontolojisi, varlık tabakalarını Roman Ingarden ve Nicolai Hartmann'ın görüşleri ile ayırarak tabakalara böler. Bu tabakalar; resim, müzik, şiir, roman, tiyatro gibi alanlara uygulanarak sanat yapıtları ontik bir süreçle incelenebilir. İncelemede kullanılacak olan ontolojik tahlil yöntemi özü itibariyle yapısal bir yaklaşım olmakla birlikte, eserin anlam dünyasına da eğilen bir yöntemdir. Tunalı, Ingarden ve Hartman'ın görüşlerine kendi fikirleriyle de katkıda bulunarak dört varlık tabakası ileriye sürer. Bunlar anlam tabakası, obje tabakası, karakter tabakası ve alınyazısı tabakasıdır.

Çalışmada ilk olarak ontolojik çözümleme yöntemi ana hatlarıyla tanıtılmış, sonra şairler hakkında bilgiler verilmiştir. Abdulhalık Uygur'un "Uyan" şiiri ile Mircevat Ahıskalı'nın "Ahıska Marşı" şiiri ontolojik çözümleme yöntemi ile çözümlenmiştir. Çözümleme, "Uyan" metaforu çerçevesinde incelenmiştir. Son bölümde de bu iki şiir karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat Ontolojisi, İsmail Tunalı, Ontolojik Çözümleme Yöntemi, Reel Yapı, İrreal Yapı.

¹ Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Yüksek Lisans öğrencisi. Kastamonu/TÜRKİYE. El-mek: semiha.burhanli.1@gmail.com

 ORCID ID: 0000-0003-1870-2396

Abstract

Literary works are examined with different perspectives and analysis methods and the deep structure expressed by the work is tried to be revealed. One of these methods is the ontological analysis method. This method, which started to be seen in the west since the 1930s, was identified with İsmail Tunalı in our country.

Art ontology, entity strata with the views of Roman Ingarden and Nicolai Hartmann parting into layers. By applying these layers to fields such as painting, music, poetry, novels and theater, works of art can be examined through an ontic process. The ontological analysis method to be used in the analysis is a structuralist approach in essence, but it is also a method that focuses on the meaning world of the work. By contributing to the views of Tunalı, Ingarden and Hartman with his own ideas, he proposes four layers of existence. These are meaning layer, object layer, character layer and destiny layer.

In the study, firstly, ontological analysis method was introduced with its main lines; then, information was given about poets. Abdulhalık Uygur's poem "Uyan" and Mircevat Ahıskalı's "Ahıska Anthem" were analyzed by ontological analysis method. The analysis has been examined within the framework of the "Awake" metaphor. In the last part, these two poems are compared.

Keywords: Art Ontology, İsmail Tunalı, Ontological Qnalysis Method, Reel Structure, Irreal Structure.

1. Giriş

Ontoloji, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre "varlık bilimi" anlamına gelmektedir. Bu kelime Yunanca ontos (varlık) ve logos (bilgi, bilim) kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Varlıkların özünü inceleyen bilim dalıdır. Yirminci yüzyılda Nicolai Hartmann'ın kurduğu ve geliştirdiği bu yeni felsefe anlayışı, var olanı ve varlığın bütünü kendine konu olarak alır (Tunalı, 2002:11). "Varlık nedir?" sorusuna cevaplar aranması çok eskilere gider. Örneğin, Platon'da varlık, bir 'ontos on' (hakiki varlık) olarak ideanın varlığıdır. Aristoteles'te ise 'var olan nedir' (ti esti)? sorusunun cevabı, yeni, temel bir 'on he on' yani "var olan bir şey olarak var olan" dır. (Tunalı, 2002: 12).

İsmail Tunalı, *Sanat Ontolojisi* isimli kitabını yayınlamasıyla, yöntemin tanınmasına ve bir metot olarak uygulanmasına olanak sağlamıştır (Azap, 2013: 2). Tunalı, eserinde ontolojiyi "eski ontoloji" ve "yeni ontoloji" olarak ikiye ayırır ve eski ontolojinin temsilcisi olarak Aristoteles'i, yeni ontolojinin temsilcisi olarak da Nicolai Hartmann'ı göstermektedir. Tunalı, yeni ontolojinin inceleme alanını şu şekilde ifade etmektedir: "Dünya, çeşitliliğine ve heterojen olmasına rağmen, hiç de birlikten yoksun değildir. Onun bir sistemli birliği vardır, ama bu sistem, bir tabakalar sistemidir. İşte yeni ontolojinin araştırmak üzere konu olarak ele aldığı varlık, böyle varlık tabakalarının oluşturduğu bir tabakalar sistemidir." (Yılmaz, 2016: 2).

Ontolojik inceleme yöntemi edebiyat ve sanat kuramında yapısalcı bir zihniyetin ürünüdür. Bu yöntem ile şiiri hem iç yapı hem de dış yapı olarak derinlemesine incelenir. Göstergibilimin de dâhil olduğu bu yapıda gösteren ve gösterilen arasındaki ilişki ağı çok önemlidir. Bu durumda birbirinden bağımsız gibi duran yapıların aslında iç içe girmiş bir bütün olduğu görülür. Edebî eserde dizisellikten ziyade dizgisellik önem arz eder. Çünkü ancak dizgisel okuma ile göstergeler arasındaki bağıntı ortaya çıkar. Bu okumalarda şiire önemli bir hava katan imgelemler de önemlidir. Ses unsuru ona şiir havası verir (İçli, 2009: 2). Tanpınar "Şiiri şiir yapan havayı kaldırmız, elinizde lügat iadesini bekleyen bir yığın kelime ile birkaç hayal kırıntısı kalır" (Tanpınar, 1977: 20) diyerek "ses" in şiirdeki önemini belirtmiştir. Bu durum göstergenin anlam kazanması ve diğer göstergelerle olan dizgesel ağıyla da alakalıdır.

Bütün göstergeler ne kadar heterojen olsa da aslında ontik bir bütünlük içindedirler (İçli, 2009: 3). Tunalı'ya göre "edebiyat eseri de yine varlık bakımından heterojendir" (Tunalı, 2002: 89).

Şiir çözümlemesinde Rus biçimcilerinin şiir dilini gündelik dilden ayıran ve sadece şiir üzerine düşünmeye yönelik görüşleri, ontolojik yöntemin de çıkış noktasını oluşturur. Ayrıca ontolojik çözümleme, yapısalcılık ve göstergebilimsel yöntemini bilmeyi de zorunlu kılar. Çünkü "yapısalcılık yapılarla ilgilenir ve özellikle de bu yapıların işlemlerini sağlayan genel yasaları inceler. Yapısalcılık fenomenleri tek tek bu yasaların bazı bölümlerine indirgeme eğilimindedir." (Azap, 2013: 5-6).

Tunalı'ya göre sanat ontolojisi sadece sanatsal öğeleri değil bunun yanında bir edebiyat eserini de incelemeyi öngörmektedir. Bu bakımdan bir edebiyat eseri ayrı varlık tabakalarından meydana gelmiş bir bütündür ve her tabaka bu bütünlükten pay almaktadır. Dünyada ilk kez tabakalar düşüncesini estetikte ve edebiyat eserinde uygulayan Roman Ingarden olmuştur (Öztürk, 2007: 2).

Ingarden, edebiyat eserinin tabakalarını dört aşamada belirlemektedir (Yılmaz, 2016: 3). Bu varlık tabakaları birbirleriyle uyum içinde ve iç içe geçmiş bir şekilde sanat eserinde mevcuttur. Onlar sanat eserinde bir bütünü oluşturmaktadır (Tunalı, 2002: 90).

- 1- Kelime sesleri ve onlara dayanarak meydana gelen ve daha yüksek bir basamağı gösteren ses yapıları. (Ses Tabakası)
- 2- Farklı derecelerdeki anlam birlikleri. (Anlam Birliği Tabakası)
- 3- Farklı şematik görüşler. (Nesne Tabakası)
- 4- Tasvir edilen şeylerin (nesne, insan ve olaylar) ve onların alinyazılarının tabakası. (Görme Tabakası) (Tunalı, 2002: 90).

Bu tabakalardan hareketle Ingarden, edebiyat eserini farklı özellikleriyle ayrılan heterojen yapıların bütünlüğü olarak görür. Bu durumda farklı katmanlardan oluşan eserin, her birisinin farklı özellikleriyle eserde bir bütünlük sağladığını kabul eder. Buradaki tabakaların her birisi hem materyal hem de görev bakımından birbirlerinden ayrılırlar ve eserin estetik bütünlüğüne farklı estetik nitelikler kazandırır (Akın, 2016: 2).

Nicolai Hartmann ise Ingarden'in yaptığı gibi sınırları sabit hatlarla çizilmiş, sayıları belli olan tabakalar düşünmez. O varlık tarzlarının ayrımından hareket eder. Edebiyat eseri heterojen karakterde iki varlık sfer'in den meydana gelir: Reel (ön yapı) varlık ve irreal (arka yapı) varlık. "Ön yapı, açık olarak bilinen bir tabakadır; bağımsız, ontik bakımdan kendi başına var olan reel tabakadır. Arka yapı ise asıl tinsel içeriktir, objektivation'da asıl söz konusu olan şeydir ama o, bağımsız bir varlık tarzına sahip değildir" (Tunalı, 2002: 60). Ancak bu iki yapı öyle iç içe girmiş, öyle girift olmuştur ki sadece bir tek objeymiş gibi görünürler (Bayram, 2003: 1). Reel ön yapı homojendir, irreal arka yapı heterojendir. Bu irreal arka yapı birtakım tabakalardan oluşur (Akın, 2016: 2).

1. En ön tabaka. Bu tabaka, beden hareketi, duruş, konuşma, kısacası insanda algılanabilir olan her şeyin meydana getirdiği sfer'dir.
2. Ön tabakanın hemen arkasından gelen ve ön-tabakanın aracılığıyla ve onda görünüşe ulaşan tabakadır.
3. Bu, ruhi tabakaya karşılık gelir. Bu tabaka, insanın ahlaki özelliklerinin ortaya çıktığı bir irreal alandır.
4. Tabakalar düzeninin en derin tabakasıdır. Bu tabaka insanın ruhi içi ile değil, onun hayatının bütünü ile ilgilidir. İnsanın bütün varlığı ile ilgili olan şey ancak kader olabilir. Buradaki kader "daha çok insanın kendi kendisi için hazırladığı ve kendi suçu olan bir kadedir." (Tunalı, 2002: 110-111).

Roman Ingarden'in ünlü eseri "Das Literarische Kunstwerk" Tunalı'nın yararlandığı kaynakların en başında gelmektedir. Ancak Tunalı sadece Ingarden'in tabakalar sistemiyle yetinmeyip Nicolai Hartman'ın ortaya koyduğu tabakaları sentezleyerek daha yetkin bir tabakalar sistemi kurar (Öztürk, 2007: 2).

Tunalı, Ingarden ve Hartman'ın görüşlerine kendi fikirleriyle de katkıda bulunarak dört varlık tabakası ileriye sürer: 1) Genellikle şiirde ses tabakası, 2) Bu tabakadan hemen sonra gelen anlam tabakası. Bu anlam tabakası homojen değil heterojendir. "Tek tek kelimelerin birleşerek meydana gelen anlam, semantik anlamdaki anlamdır." (Tunalı, 2002: 112). 3) Bu tabaka karakter tabakasıdır. Burada karakterlerin davranışlarının arka planında yatan ruhi tavırlar ve karakterler önemlidir. 4) Son tabaka alın yazısı, kader tabakasıdır. Bu tabaka yazarın insanlık için verdiği mesajları içerir.

İlk tabakaya bakıldığında dil olgusunun öne çıktığı görülür. Tunalı ilk tabakada yer alan kelime olgusuna şu şekilde açıklığa kavuşturur:

Edebiyat eseri dil ile yapılır, yani kelimelere dayanır. Kelime dediğimiz şey bize bir kompleksi gösterir. Çünkü kelime dediğimiz varlıkta bir yandan ses, bir yandan da bir anlam vardır. Örneğin insan dediğimizde, ilkin bir ses, fiziksel bir ton vardır. Kelimelerin, sözlerin bu ton içindeki varlığı fiziksel bir tabakadır. Sonra kelime, söz dediğimiz bu kompleks varlıktan dil şekilleri cümleler ve cümle bağılıkları meydana gelir. Ama bu şekillerin her birinden bilinen iki farklı yan yahut yapı ögesi ayrılmalıdır. Bir yandan belli ses materyali ve öte yandan da onunla bağlı olan anlam (Tunalı, 2002: 90).

İkinci tabaka anlam tabakasıdır. Anlam tabakası, edebiyat eserinde görünmeyi gösteren, derinlerde kalan anlamları ortaya çıkaran bir tabakadır. Bu bakımdan önem arz etmektedir. "Çünkü her sanat eserinde bir anlamlama söz konusudur. Sanatçı, eseriyle bize bir şeyler bildirir; bu bildirdiği şeyleri anlıyorsak ancak sanat eserinin arka yapısına, derinliğine nüfuz edebiliriz. Sanat eserinde, anlam bizi estetik sfer'e geçiren aracıdır." (Tunalı, 2002:95).

Bir diğer tabaka karakter tabakasıdır. Tunalı "Bu tabaka ruhi bir tabakadır. Çünkü biz onda insanın moral özelliğini ve karakterini görürüz. Yani insanda, ruhsal olan önceden biçim verilmiş ve insanın özünde aynı kalan şeyi" der (Tunalı, 2002: 110). Böylelikle, bu tabaka sanatçının ruhsal portresini çizen bir resim gibi de algılanabilir. Yazardan yola çıkarak eseri yorumlamak bu tabakada mümkündür.

Kader ya da alın yazısı tabakası ise tabakalar içinde en derin tabakalardan birini teşkil eder. Çünkü bu tabaka, artık insanın ruhi içi ile değil de onun hayatının bütünü ile ilgilidir. "İnsanın bütün varlığı ile ilgili olan şey nedir? Şüphesiz buna kader de denebilir, ister bu tek kişinin kaderi olsun isterse birçok kişinin kaderi olsun. Yalnız burada 'kader' sözü kelimesi kelimesine alınmaz, alını yazısı, daha çok insanın kendi kendisi için hazırladığı ve kendi suçu olan bir kadedir." (Tunalı, 2002:111). Bu bağlamda kader, bütün insanları kuşatan geniş ve derin bir tabakadır (Azap, 2013: 4).

Tunalı, varlığın yapısının üst üste tabakalardan oluştuğunu söylemektedir. Bu tabakalar piramidal bir sistem teşkil etmektedir. En alta bulunan maddi tabaka yayılma bakımından en geniş alana sahiptir ve olmazsa olmazdır. Diğer tabakalar bu tabakanın üstüne inşa edilmektedir (Tunalı, 2002: 27). Bir sanat eserinde, bahsedilen bütün tabakalar bulunursa sanatçı aktarmak istediği duygu ve düşüncüyü başarılı bir şekilde aktarmış olur (Yılmaz, 2016: 3-4).

Yavuz Bayram, ontolojik analiz yönteminde söz konusu olan tabaka tarzı tahlil yöntemini geliştirerek tablo hâline getirmiştir. Daha sonra gelen araştırmacılar da Bayram'ın oluşturduğu bu ontolojik analiz yöntemi tablosunu kullanmaya başlamışlardır (Aldırmaz, 2016: 2).

Tablo 1*: ŞİİRİN İÇ ve DIŞ YAPISI

A. ÖNYAPI (Duyulur Yapı, Dış Yapı, Ses Tabakası, Maddî Tabaka, Görünür Yapı, Reel Varlık Alanı, Vonderground ...)	
dış görünüm	B. ARKA YAPI (İç Yapı, İrreel Varlık Alanı, Soyut Yapı, Hintergrund) 1. Semantik (Anlam) Tabaka a.Kelime (Cocnitiv) Semantiği b.Cümle Semantiği (Sentaks) 2. Obje (Nesne) Tabakası Anlamın yoğun olduğu bölüm. Anlamı ağırlıklı olarak taşıyan kelimeler. 3. Karakter Tabakası Şairin ruh dünyası hakkında bilgiler, kişiliği, hayata bakış açısı... 4.Alinyazısı (Kader) Tabakası Üçüncü tabakadaki tespit ve tanımlamaların çevre ve bütün insanlık için genelleştirilmesi
harfler, heceler,	
kelimeler...	
ölçü, âhenk,	
redif, kâfiye	
mısra-beyit yapısı	
(Şiirin varlığıyla	
duyulan,	
algılanan,	
görülen maddî	
yapısına ait olan	
her şey)	

2. Abdulhalık Uygur

Abdulhalık Uygur, 9 Subat 1901 yılında günümüz Sincan Uygur Özerk Bölgesi Turhan şehrinin Bağrı köyünde bir tüccar ailesinde dünyaya gelen, demokratik Çağdaş Uygur Edebiyatı'ını eserleriyle zenginleştiren bir Uygur devrim savaçısı ve şairidir. Abdulhalık Uygur, daha küçük yaşlarından itibaren ailesinin yanında dini ilimleri ve Arapça, Farsça öğrenir. Abdulhalık, daha sonra Turfan şehrinde, Çin eğitim veren okulda Çince öğrenir ("Abdulhalık Uygur", 2022). Halkın içinde bulunduğu cehalet, sefalet ve baskı ortamıyla mücadele etmek, halkını bilinçlendirmek ve bağımsızlık mücadelesi için şiirler yazar, dernek ve okul faaliyetlerinde bulunur. 1933 yılında Çin devleti tarafından tutuklanıp öldürülür ("Uyan Şiiri", 2020).

Abdulhalık Uygur kısa sanat yaşamında halkın uğradığı zulümleri millî bir ruhla ifade eden şiirler yazmıştır. Onun bu şiirleri Uygur klasik edebiyatından modern edebiyata geçişi temsil eden başarılı örneklerdir. Abdulhalık Uygur, Uygur halkının medeniyet seviyesinin yükselmesinde önemli rol oynamıştır ("Uyan Şiiri", 2020).

* Bu tablo Yavuz Bayram'ın çalışmasından alınmıştır. (bkz. Bayram, Yavuz (2003), "Ontolojik Analiz Metodu ve Bir Uygulama", s.12-15)

2.2. Abdulhalık Uygur'un Uyan Şiirinin Çözümlemesi

UYGAN	UYAN
Ey pekir Uygur, uygan uykun yiter, Sende mal yok, emdi ketse can kiter. Bu ölümdin özünü kutkuzmisan, Ah, senin halin heter, halin heter.	Ey fakir Uygur, uyan, uykun yeter, Sende mal yok, şimdi gitse can gider. Bu ölümden kendini kurtarmasan, Senin halin heter (tehlikede), halin heter.
Kop! dedim, beşin kötür! Uykunni aç! Rekibin başını kes, kanini çaç! Köz eçip etrapka obdan bakmisan, Ölisen armanda bir kün na'ilac.	Kalk, dedim. Başını kaldır, uykunu aç! Rakibin başını kes, kanını saç! Göz açıp etrafa iyi bakmasan, Ölürsün hasretle bir gün na-ilaç (ilaçsız)
Helimu cansizga ohşaydu tinin, Şuna yokmu ançe ölümdin gimin? Kiçkarsam kimirlimayla yatisen, Uyganmay ölmekçimu sen şu pitin?!	Hâlâ da cansıza benziyor tenin, Bu yüzden mi yok ölümden gamın, Çağırsam kimıldamadan yatıyorsun, Uyanmadan ölmek mi istiyorsun şu halde.
Közünü yogan içip etrapka bak, Öz ikbalin hekkide oyla, uzak. Ketse koldin bu genimet pursiti, Kelecek işin çatak, işin çatak.	Gözünü iyice açıp etrafa bak, Kendi ikbalin hakkında düşün, uzun uzun. Gitse elden bu ganimet fırsatı, Gelecek işin zor, işin zor.
İçinar könlüm sana ey Uygurum, Sepdişim, kirindişim, bir tuğkunum. Köyünüp halinga, oygatsam sini, Anlimaysen zadi, neme bolginin.	İçim acır sana ey Uygurum, Arkadaşım, kardeşim, akrabam. Acıyıp haline uyandırsam seni, Asla duymuyorsun ne olduğunu.
Kelidu bir kün puşayman kilisen, Tektige gepnin şu çağda yitisen. "Hep!" desen u çağda ülgürmey kalar, Şunda Uygur sözige ten birisen	Bir gün gelecek pişman olacaksın, Sözün özünü o zaman anlarsın. Eyvah desen o zaman, yetişmek olmaz, O zaman Uygurun sözüne gelirsin.

2.1. Ön Yapı/Reel Varlık Tabakası

Ön yapı şiirin iskeleti ve görsel estetiğidir. Şair içeriği ve tabakasal olguları bu iskelet çerçevesinde meydana getirir.

Şiir, 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Şiirin nazım birimi dördlüktür. Şiirde altı kıta ve 24 dize bulunmaktadır. Şiirin kafiye örgüsü aaba şeklindedir. Şiirde yer alan -er, -in, -um, -sen ekleri redifi oluşturmaktadır. İlk dördlükte bulunan -t sesi yarım kafiye; ikinci dördlükte -aç sözcüğü tunç kafiye; dördüncü mısradaki -ak sözcüğü tam kafiye oluşturmuştur.

Şiir 675 harften ve 119 sözcükten oluşmaktadır. “-i” harfi asonansı, “-n” harfi ise aliterasyonu meydana getirmektedir. Şiirde çoğul eki bir kez kullanılmıştır. Ötümsüz ünsüzlerden “k” harfi 44 kez, ötümlü seslerden “n” harfi 67 kez tekrarlanmıştır. Şiirde bu sayede ahenk sağlanmıştır. Şiirde en çok “Uygur ve uyan” kelimeleri tekrar etmektedir.

2.1.1. Arka Yapı/İrreal Varlık Tabakası

2.1.1.1. Semantik Tabaka

İrreal yapının ilk basamağını oluşturan bu tabakada, şiirde kullanılan kelimelerin göndergelerine bakılır. Yani kelimelerin asıl anlamları bulunmaya çalışılır.

Semantik Tabaka Kelime/Kelime Grubu Tablosu	
Sözcüğün Kullanımı	Sözcüğün Göndergesi
Fakir	Vatanından ayrılmış Türk halkı
Uyan	Milli ruhun uyanışına ve halkın baskılara boyun eğmemesine işaret eder
Rakip	Halka baskı yapanlar, Çin Cumhuriyeti
Hasret	Vatana duyulan özlem
Cansız	Ölü, kimliğini yitirmiş kişi
Ganimet	Geleceklerini garanti alma fırsatı

2.1.1.2. Obje (Nesne) Tabakası

Metnin nesne tabakası, görünenin ardında görünmeyene götüren, kelimenin taşıdığı anlamın görüntüsünü yakalamaya hizmet eden kelimelerle anlamın derinliğine ulaşan bir tabakadır (Altunkaya, 2013: 12).

Abdulhalık Uygur, “Uyan” şiirinde Uygur halkına seslenmektedir. Onları, uyudukları uykudan kaldırır ve onlara bu zulmü yaşatanlara karşı bir direniş göstermelerini ister. Uygur halkının karanlık zamanlarında onlara ışık tutmuştur. Bu şiirin açar kelimesi “uykudan uyanmaktır.” Bu uyku hâli, uygulanan ideolojik politikalara göz yummak, hiçbir şekilde bu duruma karşı gelmemek anlamındadır. Abdulhalık Uygur da şiirinde Uygur halkının bu durumlarından bahsetmektedir.

“Ey fakir Uygur, uyan, uykun yeter,
Sende mal yok, şimdi gitse can gider.
Bu ölümden kendini kurtarmasan,
Senin halin heter (tehlikede), halin heter.”

İlk dörtlükte şair halkına seslenmektedir. “Uyan” diyerek halkının içinde bulunduğu durumun farkına varmalarını ve bu durumdan çıkmak için çaba göstermelerini ister. Karşılarında duran güç, o kadar kuvvetlidir ki, kendi halkının bu güç karşısında yitip gitmesinden korkar. Eğer halk yitip giderse vatan da gidecektir. Vatani kurtaracak, onu tekrar diriltecek kimse kalmayacaktır. Bundan dolayı şair, halkın milli şuurlarını harekete geçirmek için elinden geleni yapar. “Bu ölümden kendini kurtarmazsan senin halin tehlikede” diyerek halkını uyarır. Eğer uyuduğun uykudan uyanıp kendini, milletini savunmazsan ne kendin ne milletin ne de vatanın kalır. “Durma kalk, kalk ve etrafına bir bak. Ne durumdasın. Sen bir Türk evladısın. Türk asla esir olmaz. Türk asla ümitsizliğe düşmez. Git ve vatanın için, milletin için, dilin için, kimliğin için savaş” diyerek halkına, düştükleri durumdan kurtulmaları için çağrıda bulunur.

“Kalk, dedim. Başını kaldır, uykunu aç!
Rakibin başını kes, kanını saç!
Göz açıp etrafa iyi bakmasan,
Ölürsün hasretle bir gün na-ılaç”

İkinci dörtlükte, şair artık bir şeyler yapılması gerektiğini, yapılmadığı takdirde sonuçların kendi milleti ve vatani için hiç iyi olmayacağını, bunun için bir an önce harekete

geçilmesi gerektiğini vurgular. Halkına sitem ederek “kalkın, uyanın! Uyanın ve düşmanın başını kesin.” der. Hüseyin Nihal Atsız’ın “Kömen” şiirinde,

“Cinli bas vermezse. gelmezse dize
Kağanın buyruğu vardır: Vuralım.”

dediği gibi düşmana karşı gelerek Türk’ün gücünü göstermesi beklenir. Burada “rakip” olarak SSCB kastedilmektedir. SSCB döneminde pek çok Türk halkı yapılan politikalarla olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Özellikle Türk halkını çeşitli uygulamalarla asimile etme çabası dikkat çeken noktalardan biridir. Türk halkları diline, kültürüne, milletine bağlı bir halktır. Onları parçalamak için ilk önce içten bölmeye çalışırlar. Her şeyi yavaş yavaş, kimseye sezdirilmeden yaparlar. Bazen de direkt olarak işgaller ve sürgünler ile yaparlar. Sairin, “Rakibin basını kes. kanını saç!” demesi ile SSCB’ye karşı durmalarını, birlik olup Türkün gücünü göstermeleri gerektiğini ve bu birliğin yok edilmesi gerektiğini söyler. “Eğer kalkıp etrafına bakmazsan, bakıp da gerçeği görmezsen her şey için çok geç olacak. Ufacık bir kurtuluş ihtimalin bile olsa kalk, o ihtimali kaçırsan bir daha o fırsat gelmeyebilir.” Şair halkına seslenmiş, onlara yapılması gerekeni yapılmadığı takdirde keşkeler içerisinde yaşayacaklarını söylemiştir.

“Hâlâ da cansıza benziyor tenin,
Bu yüzden mi yok ölümden gamın,
Çağırısam kımıldamadan yatıyorsun,
Uyanmadan ölmek mi istiyorsun şu halde.”

“Gözünü iyice açıp etrafa bak,
Kendi ikbalin hakkında düşün, uzun uzun.
Gitse elden bu ganimet fırsatı,
Gelecek işin zor, işin zor.”

Şair, Uygur halkının hiçbir şekilde duruma karşı bir faaliyet göstermediğinden yakınır. Halkının durumunun zaten ölüden farksız olduğunu, bu kadar çağrıya, seslenişe, haykırıya karşı kollarını bile kıpırdatmadıklarını, direniş göstermediklerini ifade eder. “Uyanmadan ölmek mi istiyorsunuz” diyerek, halkının her şeyi kabullenip, asimile olup, kendi kimliklerini, Türk olduklarını unutup hiçbir şey yapmadan olacakları kabul etmeleri şairi böyle bir şiir yazmaya sevk etmiş, onlara belki sesimi duyururum ümidi vermiştir.

Sovyetler Birliği Döneminde halkın gözü o kadar çok korkmuştur ki, birçok şeyi göremez olmuşlardır. Hatta Stalin ölünce, Türk halklarından üzülenler, ağlayanlar olmuştur. Saramago, *Körlük* kitabında “Korku insanı kör eder” (Saramago, 2018: 136) der. İşte bu dönemde de halk çekilen sıkıntıları görmezden gelerek onlara bu zulmü yaşatanların korkusundan gözleri kör, ağızları dilsiz olmuştur. “Bakmakla görmek arasındaki fark nedir?” diye sormuşlar Mevlana’ya. Cevaplamış: “Senin baktığına herkes bakıyor; ama ya görebildiğini herkes görebiliyor mu? Aralarındaki tek fark sensin...” Şair de bu durumdan bahsediyor. Bak ve fark et! Geleceğini temin altına alabilmen ve vatanına kavuşabilmen için gelen fırsatı değerlendir. Bu fırsat kaçarsa bulunduğun durumdan daha kötü durumlara düşersin.

“İçim acır sana ey Uygurum,
Arkadaşım, kardeşim, akrabam.
Acıyıp haline uyandırsam seni,
Asla duymuyorsun ne olduğunu.”

Şair artık elinden geleni yapmış; yapılması gerekeni söylemiş, yapılmadığı takdirde halkının başına gelecekleri dile getirmiştir. Ancak halkı bütün söylenenlere sessiz kalmış, uykularından uyanmamış, düştükleri yerden kalkmaya çalışmamıştır. “İçim acır sana ey Uygurum” diyen şair halkına, halkının her bir ferdine üzüldür, içi yanar. Onları bilinçlendirmeye çalışmış, neler yapılması gerektiğini ve yapılmadığı takdirde neler yaşayacaklarını anlatmış ancak halkı hiçbir şekilde tepki vermemiştir. Şair artık ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemez olmuştur.

“Bir gün gelecek pişman olacaksın,
Sözün özünü o zaman anlarsın.
Eyvah desen o zaman, yetişmek olmaz,
O zaman Uygurun sözüne gelirsin.”

“Gün gelecek bütün bu söylediklerim, haykırışlarım karşısında pişman olacaksınız. İşte o zaman farkına varacaksınız bütün bu söylediklerimin, ancak iş işten geçmiş olacak. Ne kadar keşkelerle, eyvahlarla kendinizi yıpratırsanız bile artık o fırsat elinizde olmayacak” diyor şair. Ve son mısradaki ekliyor “işte o zaman bir Uygurun sözüne gelirsiniz.” Bu dördüklük Uygur halkının günümüzdeki durumundan bahseder. Günümüzde Uygur Türkleri Çin’in baskıcı rejimleri karşısında zulüm görmektedir. İşte burada da şair “pişman olacaksınız” derken bu günlerden bahsetmektedir.

2.1.1.3. Karakter Tabakası

İrreal varlık alanında yer alan karakter tabakasında söz konusu olan kişilerin eylem ve davranışları değil, onun arka planında bulunan ruhi tavır ve karakterlerdir (Tunalı, 2002: 115). Bu tabakada bir yönüyle sanatçının dünya görüşüyle eseri arasındaki ilişki-bağ sorgulanır (Yılmaz, 2017: 9).

Şair Abdulhalık Uygur, dönemin sosyal çelişkilerini ve toplum gerçeğini yansıtan şiirler yazıp gerici güçlerin gerçek yüzünü göstermeye çalışır. Vatanperver, milliyetçi, realist şair, şiirlerinde ele alınan konularla milletini uyandırmakla, mücadeleye çağırarak kalmamış, bizzat kendisi bu mücadelenin öncülüğünü yapmıştır (Aliyeva, 2002: 3-4). Şair, Çin’in baskıcı yönetimi karşısında harap olmuş vatanına ve cehalet içerisinde kalmış milletinin haline acır. Onları, yazmış olduğu eserlerle uyandırmaya çalışır (Abdulhalık Uygur Bibliyografya, 2020). İşte bu şiir de şairin halkını bilgilendirmeye çalıştığı, onlara olacakları söylediği şiirdir.

2.1.1.4. Alnyazısı (Kader) Tabakası

Alnyazısı tabakası, şairin şiirinde ulaştığı son fikrî noktayı ifade eder. Bu tabaka, insan iradesinin üstünde, bütün insanlar için yaratıcı tarafından ortak olan sonu, şairin bütün insanlık adına duyduğu kaygıyla, eseri boyunca sezdirerek anlattığı tabakadır (Altunkaya, 2013: 14).

SSCB dönemde böl-parçala-yönet politikası Türk halkları üzerinde uygulanmıştır. Amaçları Türk halklarını bölmek, onları Ruslaştırmak ve Türk topraklarına hakim olmaktır. Bu politika, dini asimilasyon, kültürel asimilasyon, kıtlık, sürgün gibi uygulamalarla yapılmıştır. Şairler ve yazarlar da halklarına destek vermek ve onların milli duygularını canlandırmak için şiirlere sarılmışlardır. Abdulhalık Uygur da “Uyan” şiiri ile kendi halkına ve kendi halkı nezdinde bütün Türk halklarına seslenmiştir. Buldukları durumdan kurtulmaları için çağrıda bulunmuştur.

3. Mircevat Ahıskalı

Ahıska Türklerinin millî şairi Mircevat Ahıskalı, şairliğinin yanı sıra aynı zamanda usta bir romancı ve hikâyecidir. Hem şiirlerinde hem de roman ve hikâyelerinde Ahıska Türklerinin yaşadıklarını gerçekçi bir şekilde işleyen Ahıskalı'nın temel konusu gurbet, sürgün ve vatansızlıktır.

15 Ağustos 1960'ta Özbekistan'da dünyaya gözlerini açan Mircevat Ahıskalı'nın nüfusta kayıtlı adı Cevat Türkoğlu'dur. Türkiye'ye geldiğinde kaydını yaptırırken isminin önündeki “Mir” kelimesinin zor telaffuz edildiğini gören yazar ismini sadece Cevat olarak, soyadını da tam Türkçe ifadeyle “Türkoğlu” olarak yazdırmıştır. Çünkü o, Türk oğludur, ataları Türk'tür ve kendisi de Türk'tür. Mircevat Ahıskalı'nın bu yaklaşımı, aslında Ahıska Türklerince kabul edilmeyen ama bazı kesimlerin Ahıska Türklerinin kökeniyle ilgili olarak iddia ettiği “Müslümanlaşmış Gürcü” tabirine karşı bir tepkidir (Sakallı, 2016: 40).

İlk şiirlerini lise yıllarında yazmaya başlayan Ahıskalı, uzun müddet şiirlerinde “Gizliddin” mahlasını kullanmıştır. Bunun sebebi hem yazarın utangaçlığı hem de Sovyet

Döneminin baskı politikalarıdır. Ne var ki, Azerbaycan’da ilk şiirleri yayımlanacak olan şair, burada “Ahıskalı” mahlası ile şiirlerini yayımlatır. Çünkü artık herkesin Ahıska adını duymasının vakti gelmiştir. Ahıska, Ahıska Türkleri, yaşananlar ve Ahıska edebiyatı artık Mircevat Ahıskalı ile daha çok bilinir olmuştur. Ahıska Türklerini ve Ahıska Türk Edebiyatı’nı tüm dünyaya tanıtmak ve zenginleştirmek isteyen Mircevat Ahıskalı, şiirlerinin, romanlarının ve hikâyelerinin yanında çeşitli araştırma ve incelemeler de kaleme almıştır. O, özellikle de diğer edebiyatlarda pek de yoğun olarak işlenmeyen tür ve şekillerde eserler vererek Ahıska edebiyatını zirveye çıkarma gayretindedir (Şimşek, Sakallı, 2019: 7).

3.1. Mircevat Ahıskalı’nın “Ahıska Marşı” Şiirinin Çözümlemesi

Bir millet haykırır derin gurbetten, Haykırır dünyaya ayrıldım yurttan, Gaddarlar ayırmış tırnağı etten, Başları gurbette çıkmıyor dertten.	Yeter bunca figan, ayrılık, feryat, Başkalardan bekleme, arama imdat. Sendedir güç kudret, elinde sedat Boz örümcek ağını, at üstünden at,
Figan feryatlardan inler kâinat, Zalimler şart koşar ederler inat, Kararmış yazılar, kararmış hayat, Kimse sahip çıkmaz ve örtmez kanat.	Yeter horlanmalar, bunca hakaret! Sende vatan aşkı, sende hararet, Sende umut, iman, sende cesaret, Seni tuta bilmez hiçbir esaret.
Uyan ey gurbette bağı pişenler! Anavatanından ayrı düşenler, Dağılsın zindanlar, her tür kişenler, Yeter zulüm zulmet, can çekişenler.	Hay vur gök titresin, aç yeniçağı, Ah çekip bekliyor ana kucağı, Sana yakışır mı gurbet batağı? Yak! Tütsün yeniden vatan ocağı.
Gurbet esarettir, gurbet cehalet, Gurbet zulüm, zulmet, gurbet sefalet, Bu sözler yaşanmış, değil kehanet, Haksızlığa susmak Hakka ihanet.	Unutma! Yüreği dağlı vatanı, Tarih unuttur mu hiç unutanı? Hatırla geçmişi, kendini tanı! Gelecek sorgular bugün yatanı.
Kuruyup bağ bahçen dönmeden çöle, Kenetlen bir can ol, kim seni böle, Türk nesli hür yaşar gerek hür öle, Yırt gurbet perdesin, olma sen köle.	Senindir bu vatan, senindir toprak, Tek sana aittir, senindir bu hak. Kazan toprağını, yüzün olsun ak, Uzadı bu gaflet, uyan millet kalk!

3.1.1. Ön Yapı/Reel Varlık Tabakası

Mircevat Ahıskalı, Ahıska Marşı şiirini 11’li hece ölçüsü ile yazmıştır. Nazım birimi dördlüktür. Şiir 10 kıtadan oluşmaktadır. Şiirde 1343 harf, 196 sözcük kullanılmıştır. “-lar” eki olan çoğul eki şiirde 8 defa kullanılmıştır. Şiirde ahengi sağlayan unsurlardan olan asonans “a” harfi 138 defa, aliterasyon “r” harfi 93 defa kullanılarak sağlanmıştır. Ötümsüz ünsüzlerden t harfi 80 defa, ötümlü ünsüzlerden r harfi 93 defa kullanılmıştır. Şiirde en çok gurbet ve vatan kelimeleri tekrar etmiştir.

Şiirin kafiye örgüsü aaaa şeklindedir. -ten, -ler, -ı ekleri redifi oluşturmaktadır. Birinci dördlükte -t sesleri yarım kafiye; ikinci dördlükte -nat zengin kafiye; üçüncü dördlükte -şen zengin kafiye, dördüncü dördlükte -et tam kafiye, beşinci dördlükte -öl tam kafiye, altıncı

dörtlükte -at tunç kafiye, yedinci dörtlükte -aret zengin kafiye, sekizinci dörtlükte -ağ tam kafiye, dokuzuncu dörtlükte -tanı tunç kafiye, onuncu dörtlükte -k sesi yarım kafiyeyi oluşturmuştur. Şiirde kafiye ve redif kullanılarak ahenk sağlanmıştır.

3.1.2. Arka Yapı/İrreal Varlık Tabakası

3.1.2.1. Semantik Tabaka

Bu tabakada kelimelerin değeri ortaya çıkar. Yani şiirde geçen kelimelerin derinlerinde yatan anlam belirlenir.

Semantik Tabaka Kelime/Kelime Grubu Tablosu	
Sözcüğün Kullanımı	Sözcüğün Göndergesi
Haykırmak	Düştükleri durumu herkese duyurmak
Zalim/ Gaddar	Sovyetler Birliği
Feryat	İsyan etmek
Kararmak	Zulümler karşısında halkın hayatının karanlığa gömülmesi
Yazı	Almyazısı, kader
Zindan	Zorla sürgün edilen yer
Zulüm	Uygulanan politikalar
Bahçe	Vatan
Çöl	Vatanın, Sovyetler Birliğinin eline geçince bulunduğu durum
Örümcek ağı	Sovyetler Birliğinin uyguladıkları politikalar
Horlanma	Aşağılanma
Yeniçağ	Vatanlarına kavuşan halkın yaşadığı zaman
Ana kucacı	Vatan toprağı
Gurbet	Vatan toprağından uzakta yaşanan yer

3.1.2.2. Obje (Nesne) Tabakası

Mircevat Ahıskalı "Ahıska Marşı" şiirinde halkına seslenerek "uyanın, kalkın" haykırışında bulunmuştur. Halkına yapılan zulmü, vatan topraklarına hasret kaldıklarını; bununla birlikte düştükleri yerden kalkmasını da bildiklerini, halkına destek olarak yapılanlara karşı sessiz kalmayacaklarını, tekrar hür olarak yaşayacaklarını şiirinde anlatmaktadır.

"Bir millet haykırır derin gurbetten,
Haykırır dünyaya ayrıldım yurttan,
Gaddarlar avırmıs tırnağı etten.
Başları gurbette çıkmıyor dertten."

Ahıska Türkleri 1944 yılında Sovyetler Birliği tarafından sürgün edilmişlerdir. O dönemde sadece Ahıska Türkleri değil aynı zamanda Kırım Türkleri de sürgün edilmişlerdir. Burada şair 'bir millet haykırır' derken sadece Ahıska Türklerinden bahsetmez. Sürgün edilmiş, vatanlarına hasret olan tüm Türk halklarını kasteder. Ayrıca şair burada "gaddar" kelimesi ile halkını vatanlarından koparan SSCB'yi özdeşleştirmiştir. Vatan ve millet ayrılmaz bir bütündür. İki arasında ilişki et-tırnak ilişkisi gibidir. Ahıska halkını vatanlarından sürgün etmişler, tırnağı etten ayırır gibi ayırmışlardır. Sürüldükleri yerlerde de pek çok sıkıntı ile karşı karşıya kalmışlardır. Sürgün edilen halkın 1 ay boyunca sığır vagonlarında kapalı kalması, halkın zorla çalıştırılmak üzere görevlendirildikleri özel birimlere yerleştirilmesi, Ahıska Türklerinin, temel

hak ve özgürlüklerin başında gelen yaşam, anavatana dönüş, serbest dolaşım, iletişim, mülk edinme, sosyal güvence, siyasi ve toplumsal örgütlenme gibi haklardan mahrum bırakılması ve ciddi hak ihlallerine maruz kalmaları, otuz günde bir adreslerinde olduklarını kantlamak üzere ilgili merkezlere gidip imza atmalarının zorunlu olması, aile içerisindeki doğum, kaçma ve kaybolma gibi durumların üç gün içerisinde yetkili makamlara bildirilmesinin zorunlu kılınması, bu ve benzeri özel yerleşim rejimi kurallarının ihlali durumunda ise, çeşitli hapis ve para cezalarıyla karşı karşıya kalmaları, sürgün edilen birçok halka anavatanlarına dönüş hakkı tanınmış olsa da, Ahıska Türklerinin anavatanlarına dönüşlerinin yasaklanması gibi daha birçok sıkıntı ile yüz yüze gelmişlerdir (Keskin, Gürsoy, 2017: 16-22).

“Figan feryatlardan inler kâinat,
Zalimler şart koşar ederler inat,
Kararmış yazılar, kararmış hayat,
Kimse sahip çıkmaz ve örtmez kanat.”

Kâinatın, Ahıska Türklerinin feryatlarıyla inlediği ifade edilir. Burada şairin ‘zalimler’ olarak ifade ettiği kişiler Sovyetler Birliğidir. Onları kendi yurdundan zorla gurbete gönderip pek çok sıkıntı çekmelerine sebep olurlar. Oralarda halka kendi dillerini, dinlerini unutturup Sovyet tipi insan oluşturmayı amaçlarlar. Şair “zalimler şart koşar” diyerek uygulanan asimile politikalarından bahsetmiştir. Halk, buldukları durumdan çıkmak için haykırır, ancak kimse onları görmez, duymaz. Şair artık alinyazılarının karardığını, bununla birlikte de hayatlarının da karanlığa gömüldüğünü ifade eder. Ayrıca kimsenin onlara yardım etmediğini de dile getirir.

“Uyan ey gurbette bağı pişenler!
Anavatanından ayrı düşenler,
Dağılsın zindanlar, her tür kişenler,
Yeter zulüm zulmet, can çekişenler.”

“Gurbet esarettir, gurbet cehalet,
Gurbet zulüm, zulmet, gurbet sefalet,
Bu sözler yaşanmış, değil kehanet,
Haksızlığa susmak Hakka ihanet.”

Vatan hasretiyle yüreği yanan Ahıska Türklerinin çektikleri sıkıntıların ve zulümlerin sonunun geldiğini ifade eder şair. Ayaklarına takılan prangalardan kurtulmak, özgür olmak ve anavatana dönmek için artık direniş vaktinin geldiğini dile getirir.

Mircevat Ahıskalı'nın bu şiirinin ana teması gurbettir. Bu dörtlükte de gurbette yaşayanların neler çektiklerini teker teker anlatmıştır. Türk halklarının başka milletler altında nasıl esir olduklarını, kendi milli kültürlerini, dillerini, dinlerini unuttuklarını, unutturulduklarını ifade eder. Bu sözlerin gerçek olmadığını, kendi vatanlarına er ya da geç döneceklerini, oynanılan bütün oyunların, uygulanan bütün politikaların bozulup yeniden dirilerek vatanlarına kavuşacaklarını söyler. Ayrıca “Haksızlığa susmak Hakka ihanet” diyerek yapılan bu haksızlıkların karşısında asla susmayacaklarını, son nefeslerine kadar mücadele edeceklerini dile getirir.

“Kuruyup bağ bahçen dönmeden çöle,
Kenetlen bir can ol, kim seni böle,
Türk nesli hür yaşar gerek hür öle,
Yırt gurbet perdesin, olma sen köle.”

Şair halkına seslenmeye, onları uyandırmaya bu dörtlükte de devam eder. Vatan toprağın, senin gözün gibi baktığım gül bahçen, zalimler tarafından mahvedilmeden, bağın çöle dönmeden kalk ve Türk halkları ile birleşip bir güneş gibi yeniden doğ. Mehmet Akif Ersoy'un İstiklal Marşı'nda dediği gibi “Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım. Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım! Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım; Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.” İki şair de Türk halkının hür olarak yaşayacağını ve yine hür olarak

öleceğini ifade etmektedirler. "Yırt gurbet perdesin, olma sen köle" dizesinde artık uygulanan politikalara, zulümlere karşı gelinerek vatanlarına dönme zamanlarının geldiğini, artık köle olarak değil kendi vatanlarında hür olarak yaşanması gerektiğini söyler.

"Yeter bunca figan, ayrılık, feryat,
Başkalardan bekleme, arama imdat.
Sendedir güç kudret, elinde sedat
Boz örümcek ağını, at üstünden at,"

"Yeter horlanmalar, bunca hakaret!
Sende vatan aşkı, sende hararet,
Sende umut, iman, sende cesaret,
Seni tuta bilmez hiçbir esaret."

Şairin anlatmak istediği şey aslında Mustafa Kemal Atatürk'ün, "Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur!" sözüdür. Türkün ihtiyaç duyduğu her sevin kendisinde bulunduğunu, kimsenin yardımına gerek duymadan kurulan oyunları bozabilecek güçleri olduğunu ifade eder. Örümcek ağı kullanılmayan, harabe olmuş yerlerde görülür. Burada şair halkının hiçbir şey yapmadan öylece durması sonucunda üzerlerinde örümcek ağının oluştuğunu söyler. İşleyen demir parlar atasözünde olduğu gibi şair de halkının harekete geçmesini, örülen örümcek ağının üzerlerinden atılmasını ve bu sayede kendilerinin varlığını da göstereceklerini söyler.

"Hay vur gök titresin, aç yeniçağı,
Ah çekip bekliyor ana kucacağı,
Sana yakışır mı gurbet batağı?
Yak! Tütsün yeniden vatan ocağı."

Gök, Türkler için her zaman kutsal sayılmıştır. Orhun Abidelerinde "Üstte gök basmasa, altta yer delinmese, Türk milleti ilini, töreni kim bozabilecekti?" (Ergin, 2015: 73) ifadesi yer almıştır. Burada kıyamet kopmadığı sürece kimsenin onlara zarar veremeyeceklerini, vatanlarını bozamayacaklarını anlatır. Şair de halkının öyle bir direniş sergilemelerini ister ki göklerin bu direniş karşısında titremesi gerektiğini söyler. Nihal Atsız Türklerin Türküsü şiirinde, "Delinse yer, çökse gök; yansa, kül olsa dört yan, Yüce dileğe doğru yine yürürüz yayan. Yıldırımdan, tipiden, kasırgadan yılmayan, Ölümlele eğlenen tunç yürekli Türkleriz." ifadelerini kullanmıştır. Şair Ahıskalı da bu dörtlükte, ne olursa olsun vatanlarına ulaşmak için çabalamalarını ve bu çabalar sonucunda vatanlarına kavuşmalarının zamanının geldiğini dile getirir. Mehmet Emin Yurdakul'un Vur şiirinde dediği gibi:

"Vur o katlin kızıl sapanlarıyla
Dünyaya ölümler ekenleri vur
Vur zulmün o kanlı organlarıyla
Bir kavmi iplere çekenleri vur
Vur çelik kolların kopana kadar
Olanca aşkınla şiddetle vur
Son düşman son kızıl ölene kadar
Olanca aşkınla kuvvetle vur"

Ahıskalı, Ahıska Türklerinin de aynı bu şiirde geçen "vur zalimlerin başına, olanca aşkınla, şiddetle vur" ifadesini uygulamasını istemiştir. Artık her şeyin geride kalması gerektiği, yeni bir dönemin başlayacağını, vatanlarının onları beklediğini, vatan ocağının yeniden tütmesinin zamanının geldiğini söyler.

"Unutma! Yüreği dağlı vatani,
Tarih unuttur mu hiç unutani?"

Hatırla geçmişini, kendini tanı!
Gelecek sorgular bugün yatanı.”

“Tarihini bilmeyen bir millet, yok olmaya mahkumdur” der Atatürk. Vatan için yanan ciğerini unutma, sana bu kadere yaşatanları asla ama asla unutma. Belki tarih unuttur ama sen sakın unutma. “Geçmişini hatırla, kendini tanı.” İşte burada kendi millî kimliğini tanımasını, hatırlamasını ister şair. Sen “Türksün”, bir Türk kendine yapılanları asla unutmaz ve karşılığını verir. “Kendine gel ey Türk, kendini tanı” diyerek halkın silkinip, titreyip kendine gelmesini ister.

“Senindir bu vatan, senindir toprak,
Tek sana aittir, senindir bu hak.
Kazan toprağını, yüzün olsun ak,
Uzadı bu gaflet, uyan millet kalk!”

Şair halkına, vatanlarının sadece ve sadece kendilerine ait olduğunu, vatanlarını zorla ellerinden alanlardan tekrar vatanlarını kazanmalarını söyler. Özgür olmanın, kendi toprağında, vatanında yaşamının hakları olduğunu ve bunu gerçekleştirmek için gaflet uykusundan uyanmaları gerektiğini dile getirir şair Ahıskalı. III. Murat’ın “Uyan ey gözlerim gafletten uyan, uyan uykusu çok gözlerim uyan” dediği gibi, şairde halkının uyuduğu uykudan uyanmasını, milletinin kalkıp harekete geçmesini istemiş, bundan dolayı da halkına seslenmiştir.

3.1.2.3. Karakter Tabakası

Mircevat Ahıskalı, Ahıska Türklerinin şairidir. Onun asıl amacı, Ahıska’yı dünyaya tanıtmaktır. Eserlerinde Ahıska Türklerinin yaşadıkları sürgün, vatansızlık, gurbet vb. konuları işlemiştir. Şair, şiirinde Ahıska Türklerinin yaşamları boyunca çektikleri sıkıntıları, vatanlarından sürgün edilerek gittikleri yerlerde gördükleri zulümleri, bu zulümler karşısında birlik olup direnmelerini ve karşı gelmelerini anlatır.

Mircevat Ahıskalı, “Kim bir kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse, diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse, kalbiyle düzeltme cihetine gitsin ki, bu imanın en zayıf derecesidir.” hadisini bu şiirde uygulamıştır. Halkının birlik olup karanlıkları aydınlatmalarını, bunu yapabilme gücünün kendilerinde olduğunu ifade etmiştir. Yapılan kötülüğü hem eliyle hem de diliyle yok etmeye çalışan şair, halkının her zaman yanında olmuş ve içlerindeki millî ruhu tekrardan canlandırmıştır.

3.1.2.4. Alnyazısı (Kader) Tabakası

Alnyazısı tabakası daha genel, kapsamlı mesajları içerir. Söz konusu şiir her ne kadar Ahıska Türklerinden bahsetse de genelde Sovyet ideolojisinin hükmetmeye çalıştığı diğer Türk halkları için de bir mesaj verecek niteliktedir. Yani şiirin ele aldığı konu Orta Asya Türklerinin kader ortaklığı yaptığı bir durum üzerine işlenmiştir. Böylece şiirin seslendiği insanlık başta Ahıska Türkleri olmak üzere diğer dış güçlerin üzerinde baskı kurmaya çalıştığı Türk halklarıdır.

4. Karşılaştırma

Abdulhalık’ın “Uyan” şiiri ile Ahıskalı’nın “Ahıska Marşı” şiiri birbirine çok benzemektedir. İki şiirde de ortak pek çok unsurun yer aldığı göze çarpmaktadır. Her iki şair de şiirlerinde halklarının durumundan memnun olmayarak onlara çıkış yolları göstermişler, halkın içindeki millî kimlik ve şuuru tekrar filizlendirmişlerdir.

“Uyan” metaforu ile durumlarının farkına varmaları gerektiğini, bu gaflet uykusundan artık uyanmanın zamanı geldiğini iki şair de şiirlerinde ifade etmişlerdir. Mircevat Ahıskalı “Uzadı bu gaflet, uyan millet kalk!” derken, Abdulhalık Uygur ise “Ey fakir Uygur, uyan, uykun yeter,” diye halkına seslenmiştir.

"Direniş" metaforunda, yapılan zulümler karşısında birlik olup savaşmak gerektiği üzerinde durulmuştur. Çok büyük olayların yaşandığını, ancak bunları birlik ve beraberlik içerisinde atlatılabileceğini, yapılanlara karşı bir direniş göstermelerini söylerler. Uyan şiirinde, "Kalk, dedim. Başını kaldır, uykunu aç! Rakibin başını kes, kanını saç!" diyen Abdulhalık Uygur, artık direniş vaktinin geldiğini, uykularından kalkıp harekete geçmelerini söyler. Ahıska Marşı şiirinde Ahıskalı,

"Sendedir güç kudret, elinde sedat
Boz örümcek ağını, at üstünden at,"

dizesiyle kendileri üzerinde oynanan oyunların bozulmasını ve bu gücün kendilerinde mevcut olduğunu söyler.

Bir diğer metafor olan "zulüm" metaforunu iki şiirde de görmek mümkün. Ruslaştırma politikaları ile Türk halklarına pek çok zulüm edilmiştir. Kimi halkı kıtlık ile kimisini işgal ile kimisini de sürgün ile asimile etmeye çalışmıştır. Türk halklarının yaşadıkları bu olaylar şiirlere de yansımıştır. Abdulhalık Uygur,

"Bu ölümden kendini kurtarman,
Senin halin heter (tehlikede), halin heter."

diyerek halkın çektiği sıkıntıları "ölüm" olarak nitelendirmiş ve bu durumdan çıkmak için çaba harcamalarını söylemiştir. Aynı şekilde Mircevat Ahıskalı da görülen zulümleri ve bu zulümlerin artık sonlanması gerektiğini, bir çıkış yolunun bulunmasının zorunlu olduğunu şiirde

"Yeter bunca figan, ayrılık, feryat,
Başkalardan bekleme, arama imdat."

şeklinde ifade etmiştir.

Kazak şair Mirjakip Devletov'un "Uyan Kazak" şiiri, Türk şair Mehmet Akif Ersoy'un "Uyan" şiiri, "uyan" metaforu ile yazılmış şiirlere aittir ve bütün Türk dünyasına kalkınma çağrısını yapmaktadır. (Ayup, 2017: 4).

İki şiirde de şairler, halkı zincirlerini kırıp hür olmaya davet etmişlerdir. Onlara artık hür olmanın vaktinin geldiğini, vatan topraklarının onları beklediğini, onlara bu gurbeti, zulmü reva görenlerin karşısında dimdik durmaları gerektiğini dile getirmişlerdir. Mehmet Emin Yurdakul'un Ey Türk Uyan şiirinde, "Ey kardeşler uyanın, Şu Türklüğe can verin;" demiştir. Her iki şair de halklarına Türklüklerine can vermelerini söylemiştir.

Sonuç

Ontolojik çözümleme yöntemi, İsmail Tunalı sayesinde Türkiye'de tanıtılmıştır. Bu yöntemde asıl amaç çözümlenecek olan şiirlerin derin katmanlarında bulunan anlamları açığa çıkarmaktır. Bu sayede bir metni farklı açılardan anlamlandırmanın mümkün olduğu gösterilmiştir.

Bu makalede Abdulhalık Uygur'un Uyan şiiri ile Mircevat Ahıskalı'nın Ahıska Marşı şiiri ontolojik açıdan incelenip karşılaştırılmıştır. İncelemeler sonucunda her iki şiirde de aynı metaforların kullanıldığı görülmüştür. Bunlar "uyan, direniş ve zulüm" dür. Her iki şair de halkına şiirleri vasıtasıyla çağrıda bulunmuştur. Onlara zincirlerini kırıp bir kuş gibi özgürlüğe uçmalarını söylemişlerdir.

Şiirlerin yazılma sebeplerinin başında, Sovyetler Birliği tarafından uygulanan politikalar sonucunda halkın içinde bulunduğu durumlar gelir. Ahıska Türkleri 1944 yılında tren vagonlarına doldurularak Orta Asya'ya sürgün edilmişlerdir. Onların yaşadıkları bu zorlu süreçler şiirlere de yansımıştır. Şair Ahıskalı, şiirlerinde genel olarak halkın çektiği en büyük sıkıntı olan gurbet ve vatansızlık konularını işlemiştir. Abdulhalık Uygur, hayatı boyunca

halkını bilinçlendirmek ve bağımsızlık mücadelesi için şiirler yazmıştır. Uyan şiirinde, halkını uyandırmak, onlara gerçekleri göstermek ve milli ruhu yeniden canlandırmak için çabaladığı görülmektedir.

Şiirlere genel olarak bakıldığında dönemin özellikleri ve halkın içinde bulunduğu durumlar şairler tarafından yansıtılmıştır. Şiirlerde zorluklar karşısında direnme ve milli birlik-beraberlik çağrısı ile birlikte hedefe ulaşma amaçlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün "Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır, Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti milli birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir. Ve çünkü Türk milletinin yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet ilimdir." sözlerinin şiirlere bir yansması olduğu görülmektedir. Şiirler hakkında genel bir çıkarımda bulunmak gerekirse, Türkün gücünü göstermek ve ne durumda olunursa olunsun boyun eğmeden dimdik zalimlere karşı gelmek, direnmek olarak ifade edilebilir.

Kaynakça

- Akın, H. (2016). Tanpınar'ın "Selâm Olsun" Şiirini Ontolojik Çözümleme Yöntemi ile Tahlil Denemesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDE)*, ÖS-III. s.161-168.
- Akıncı, A. G. (2019). Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Bu Eller Miydi" Şiirinin Ontolojik Analiz Yöntemiyle Yorumlanması. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD)*, C. 9, S. 2. s.433-448.
- Aldırmaz, V. (2016). Bâkî'nin "Gösterür" Redifli Gazelinin Ontolojik İnceleme Yöntemi ile Çözümlemesi, *SUTAD*, S. 40. s.273-286.
- Aliyeva, M. (2002). Abdulhaluk Uygur'un Çağdaş Uygur Edebiyatındaki Yeri ve Önemi. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S.13. s. 185-197.
- Altunkaya, H. (2013). Necip Fazıl Kısakürek'in "Ben" Şiirinin Ontolojik Tahlil Yöntemi ile Çözümlemesi. *Birey ve Toplum Dergisi*, C. 3, S. 5. s. 137-154.
- Ayup, A. (2017). Abdulhaluk Uygur Hakkındaki Çalışmalarda Sorunlar. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, S. 9. s.17-21.
- Azap, S. (2013). Ontolojik Çözümleme Yöntemi ve "Kanla Kirlenmiş Evrak" Şiiri Üzerine Bir Çözümleme Denemesi. *Turkish Studies Dergisi*, S.8. s. 843-853.
- Bayram, Y. (2003). Ontolojik Analiz Metodu ve Bir Uygulama. *Yom Sanat*, S.12, s.12-15.
- Ergin, M. (2015). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- İçli, A. (2009). Necati'nin Bir Şiirinin Ontolojik Analiz Yöntemiyle İncelenmesi. *New World Sciences Academy Dergisi*, C. 1, S.4. s. 100-112.
- Keskin, S., Gürsoy, H.E. (2017). Sovyet ve Sovyet Sonrası Dönemde Ahıska Türklerinin Karşılaştıkları İnsan Hakları İhlalleri Ve Ayrımcılıklar. *Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi*, S.18, s.13-46.
- Kolektif. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Öztürk, F. (2007). Osmanlı Şiirine Sanat Ontolojisiyle Yaklaşmak Üzerine. *Turkish Studies Dergisi*, S. 2. s. 680-684.
- Sakallı, E. (2016). *Ahıska Edebiyatının Çınarı Mircevat Ahıskalı*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Saramago, J. (2019). *Körlük*. Çev. Işık Ergüden. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

Şimşek, İ. K., Sakallı, E. (2019). Edebiyat Ad Bilimi Bağlamında Mircevat Ahıskalı'nın Romanlarında Geçen Kişi Adları. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi "Sürgünün 75. Yılında Ahıskalı Türkler" Sempozyumu*, s.552-563.

Tanpınar, A.H. (1977). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul.

Tunalı, İ. (2002). *Sanat Ontolojisi*. Ankara: İnkılap Yayınevi.

Yılmaz, S. S. (2016). Âşık Veysel'in "Çarık-Mes Konuşması" Adlı Şiirinin Ontolojik Tahlili. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C.40, S.1. s. 389-404.

Yılmaz, T. (2017). Hilmi Yavuz'un "Ney" Şiiri Üzerine Ontolojik Analiz Metoduyla Çözümleme Denemesi. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C.6, S. 12. s. 151-162.ARCH

İnter net Kaynakçası

Türklerin Türküsü Şiiri. (2021,5 Mayıs). Erişim adresi:<https://www.antoloji.com/turklerin-turkusu-siiri/>

Abdulhalık Uygur Biyografya. (2022, 17 Mart). Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Abdulhal%C3%BBk_Uygur

Abdulhalık Uygur Biyografya. (2020, 29 Kasım). Erişim adresi: <https://www.biyografya.com/biyografi/930>

Kömen Şiiri. (2020, 29 Kasım). Erişim adresi:<https://www.antoloji.com/komen-siiri/>

Uyan Şiiri. (2020, 29 Kasım). Erişim adresi: <https://www.huseyinarasli.com/2016/07/oygan-uyan-abduhalik-uygur-siiri.html>

Vur Şiiri. (2020, 01 Aralık). Erişim adresi: <https://www.antoloji.com/vur-3-siiri/>

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazar/yazarları, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.